

ČTENÁŘSTVÍ NESLYŠÍCÍCH

Bezbariérové knihovny

*Čtenářem se nikdo nenarodí,
ke knize je třeba přivést.*

Mgr. Zuzana Hlavičková

Mgr. Tereza Mokričková

Úvodní slovo, uvítání

1. Základní terminologie

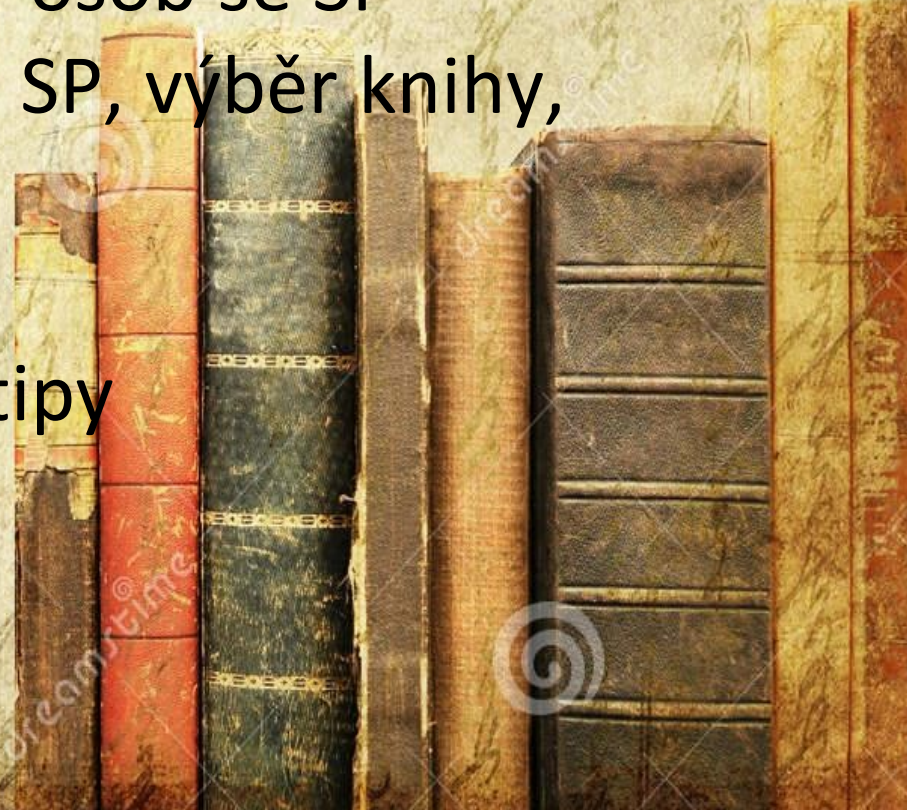
2. Komunikační prostředky osob se SP

3. Čtenářská gramotnost u SP, výběr knihy,
úprava textů

4. Knihovny a neslyšící

5. Kam se obrátit? Rady a tipy

Diskuze

1. Náhled do terminologie

- Osoby se sluchovým postižením

Rozmanitá a nehomogenní skupina osob.

- **Nedoslýchaví** – různého stupně a druhu
 - **Ohluchlí**
 - **Neslyšící**
 - **Osoby s kochleárním implantátem (KI)**
- **Prelingválně neslyšící x postlingválně neslyšící**

1. Náhled do terminologie

Jestliže je prelingválně vzniklé sluchové postižení takového druhu nebo rozsahu, že nedovoluje vnímat mluvenou řeč, stává se národní jazyk (mluvený i psaný) pro tyto osoby jazykem cizím, jemuž se musí systematicky a dlouhodobě učit.

Osvojování je v tomto případě složité a často celoživotní proces.

1. Kdo jsou Neslyšící?

- neslyšící X Neslyšící
- Komunita Neslyšících
- Jazyková a kulturní menšina
 - vlastní jazyk, historie, vlastní organizace, zvyky, akce, vlastní kulturní bohatství
- Členy jsou neslyšící i nedoslýchaví
 - sluchové postižení není vždy rozhodující
- Neuznávají pojem „postižení“
 - medicínské x kulturně antropologické hledisko
- Znakový jazyk

2. Některé komunikační prostředky neslyšících

Právo na volbu komunikačního systému!

(Zákon č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob)

- Český znakový jazyk (ČZJ)
- Znakovaná čeština (ZČ)
- Prstová abeceda – jednoruční/dvouruční
- Odezírání – Vizualizace mluvené češtiny
- Mluvení
- Písemný záznam mluvené češtiny

Tlumočník jako prostředník komunikace.

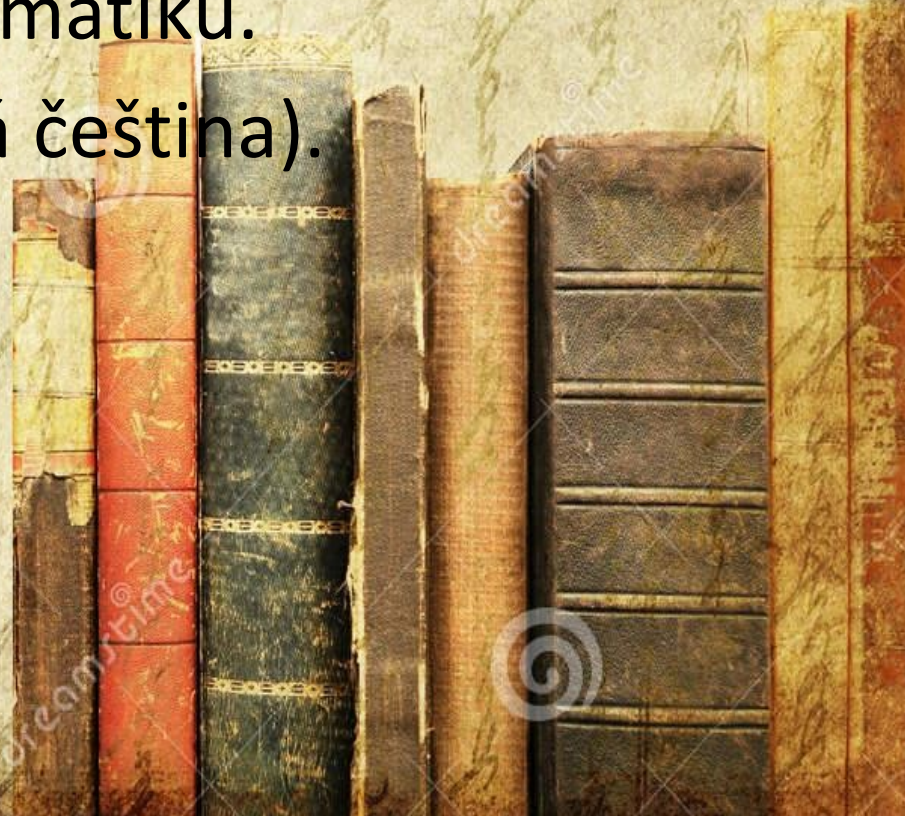
Znaková řeč

2. ČZJ x ZČ

- Přirozený jazykový systém (má vlastní gramatiku, slovní zásobu, vyvíjí se v čase)
- Vizuálně motorický systém (čj – auditivně orální systém)
- Využívá 3D prostoru, vizualizace, inkorporace (simultánnost)
- Umělý jazykový systém
- Umožňuje komunikaci mezi neslyšícími a slyšícími
- Využívá gramatických prostředků češtiny
- Vhodné pro osoby se SP, kteří ovládají češtinu

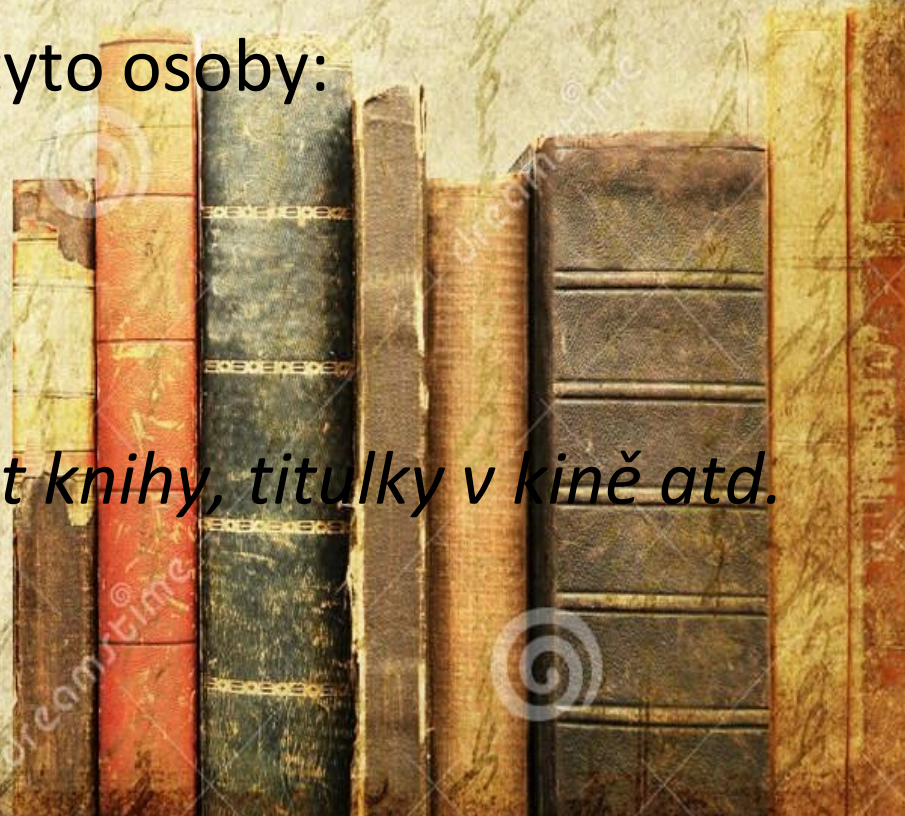
2. Mýty o znakovém jazyce

- Znakový jazyk je primitivní.
- Znakový jazyk je mezinárodní.
- Znakový jazyk nemá gramatiku.
- Slovo = znak (znakovaná čeština).

2. Osoby se sluchovým postižením a český jazyk

- U sluchového postižení je řeč vždy nějakým způsobem narušena, vždy je třeba logopedická péče.
- Český jazyk může být pro tyto osoby:
 - a) Mateřský jazyk
 - b) Druhý jazyk
 - c) Cizí jazyk
- ***Mýtus: neslyšící můžou číst knihy, titulky v kině atd.***

2. Hlavní problémy

- Omezená slovní zásoba
 - Nezvládnutá gramatika
 - Malé povědomí o světě
-
- *SP ovlivňuje nejen komunikační schopnosti, ovlivňuje také psychické funkce uplatňující se při čtení (pozornost, vnímání, myšlení, paměť, citové procesy).*
 - *Děti se SP mají omezené a zkreslené sluchové vnímání, opožděný (omezený) vývoj řeči, špatnou motivaci – čtení provází často pocity zklamání a neúspěchu.*

2. Osoby se SP a český jazyk

- český jazyk jako jazyk cizí
- psaná podoba ČJ již okolo 3. roku
- globální metoda čtení
- výstavba ČJ na základě znalosti ČZJ - dlouhodobý proces
- Pracovní postupy podobné jako při výuce cizího jazyka – pracovní listy, zjednodušování textů, ustálený slovosled, dril nových slovíček (systematické rozšiřování slovní zásoby, hry se slovy, křížovky, doplňovačky), postupný nácvik vlastního vyjadřování, dramatizace, hojné používání obrázků a ilustrací...

3. Výzkumy čtenářské gramotnosti

- Úroveň čtenářských dovedností dětí se SP neodpovídá jejich kalendářnímu věku.
- Čtenářské dovednosti sluchově postižených absolventů základních škol se rovnají v celkovém průměru čtenářským dovednostem slyšících dětí ve věku 9 let. (Hrubý, 1997,1998)
- Nejlepší úrovně čtenářských dovedností dosahují tři skupiny sluchově postižených dětí: neslyšící děti s kochleárním implantátem, děti s malými ztrátami sluchu a neslyšící děti neslyšících rodičů. (Motejzíková, 2012)

3. Co číst

- Neexistuje text, který by byl ideální pro všechny.
- C. E. Nuttall (1982) uvádí 3 kritéria, které by měl text splňovat:
 - **Čitelnost textu** znamená, že text je pro své čtenáře čitelný, čtenář dokáže text přečíst s porozuměním, je pro něho přiměřeně obtížný
 - **Obsahová vhodnost** textu znamená, že text by měl svého čtenáře zaujmout
 - **Využitelnost** textu znamená, že text by měl být využitelný, ve smyslu využití k rozvoji čtenářských dovedností

3. Upravené x neupravené texty

- úprava neboli zjednodušování, redukce, parafrázování, adaptace, přepis
- ztráta umělecké hodnoty ???
- Psycholingvisté – důležité jsou znalosti o světě, které získáváme z textu
- čtení = překlad
- čtení je diskontinuitní (zásahy mateřského jazyka)
- text je složitý – pocity zklamání, ztráta motivace

3. Úprava textů pro osoby se sluchovým postižením

- E. Suralová (2002) i M. Daňová (2008) – metodika úpravy textů pro znevýhodněné čtenáře
- Úpravy:
 - délka textu
 - obsahová náročnost
 - dějová posloupnost
 - míra výslovnosti textu
 - obtížně interpretovatelné jazykové konstrukce (metafora, frazémy, ironie...)
 - ilustrace
 - vysvětlivky
 - vynechání informací
 - přidání informací
 - doprovodná cvičení

4. Proč se tím zabývat v knihovnách?

- Knihovny jsou veřejné instituce
- = zařízení sloužící všem, i lidem se speciálními potřebami
- = instituce vstřícné, pracující pro svého uživatele
- = instituce placené z veřejných zdrojů a mohou tedy vykonávat pouze to, po čem je společenská poptávka.

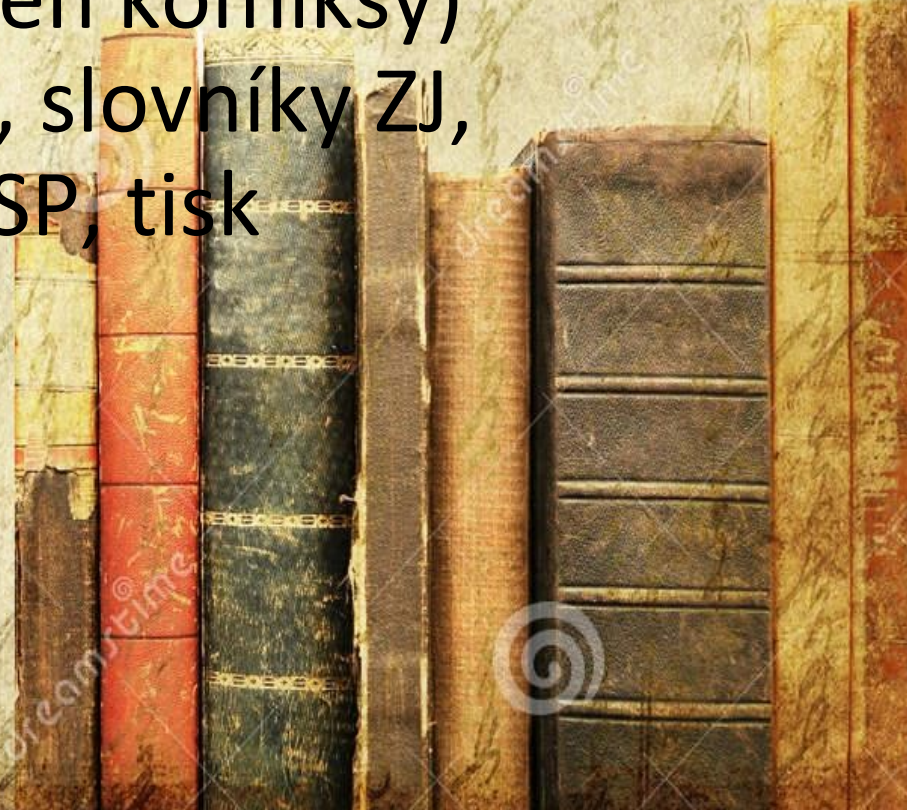
(Mgr. Michaela Jirotková, Mgr. Lenka Hricová. *Komunikace se čtenáři se sluchovým postižením v knihovnách - přednáška Moravské zemské knihovny v Brně, 2010*)

4. Prolomení bariér

- Nebát se navázat komunikaci, překonat ostych.
- Profesionalita personálu - pracovník ovládající český znakový jazyk/prstovou abecedu/znakovanou češtinu/zásady komunikace.
- Nabídnout své služby školám pro sluchově postižené.
- Zprostředkovat kontakt s knihou, motivovat ke čtení a pravidelným návštěvám knihovny

4. Knihovna a neslyšící

- speciální oddělení
- zásobovat se **upravenými texty**
- vyhledávat i **neupravené texty** vhodné pro neslyšící (a to nejen komiksy)
- videomateriály, DVD, slovníky ZJ, odborná literatura o SP, tisk

4. Knihovna a neslyšící

- orientovat se na knihy, které mají i **filmové nebo televizní zpracování, otitulkované filmy** apod.
- spolupráce s odborníky, učiteli SP, rodiči, organizacemi - pravidelné programy, besedy, čtení s tlumočníky, umělecká vystoupení, soutěže, interaktivní programy
- knihovna do školy

5. Kam se obrátit?

- **Kurzy ČZJ**

- např. Trojrozměr, o.s. Brno, Pevnost, o.s. Praha, Česká unie neslyšících (ČUN), Unie neslyšících Brno (UNB), Tichý svět

- **Školy pro SP**

- Základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené, Novoměstská 21, Brno
- Střední škola pro sluchově postižené Brno, příspěvková organizace, Gellnerova 1, Brno

5. Kam se obrátit?

- **Centrum pro dětský sluch Tamtam, o.p.s**
 - Jediná specializovaná knihovna pro neslyšící/o neslyšících (Praha)
- **Labyrint Brno, z.s.**
- **Spolupráce**
 - Katedra speciální pedagogiky pedagogické fakulty MU
 - Katedra Výchovné dramatiky neslyšících JAMU

5. Zajímavé projekty, materiály, odkazy, akce...

Projekt Tableto - interaktivní kniha s příběhy pro
neslyšící děti

<http://www.tableto.cz/>

Facebook - úprava textů pro Neslyšící čtenáře

<https://www.facebook.com/%C3%9Aprava-textu-pro-Nesly%C5%A1%C3%ADc%C3%AD-%C4%8Dten%C3%A1%C5%99e-334115606760415/?fref=nf>

Tichá knihovna

<http://docplayer.cz/4388403-Uprava-textu-pro-neslyšící-čtenáře-bylo-nebylo-www-tichaknihovna-cz.html>

5. Zajímavé projekty, materiály, odkazy, akce...

Veselé čtení 1-4 - čítanka s DVD

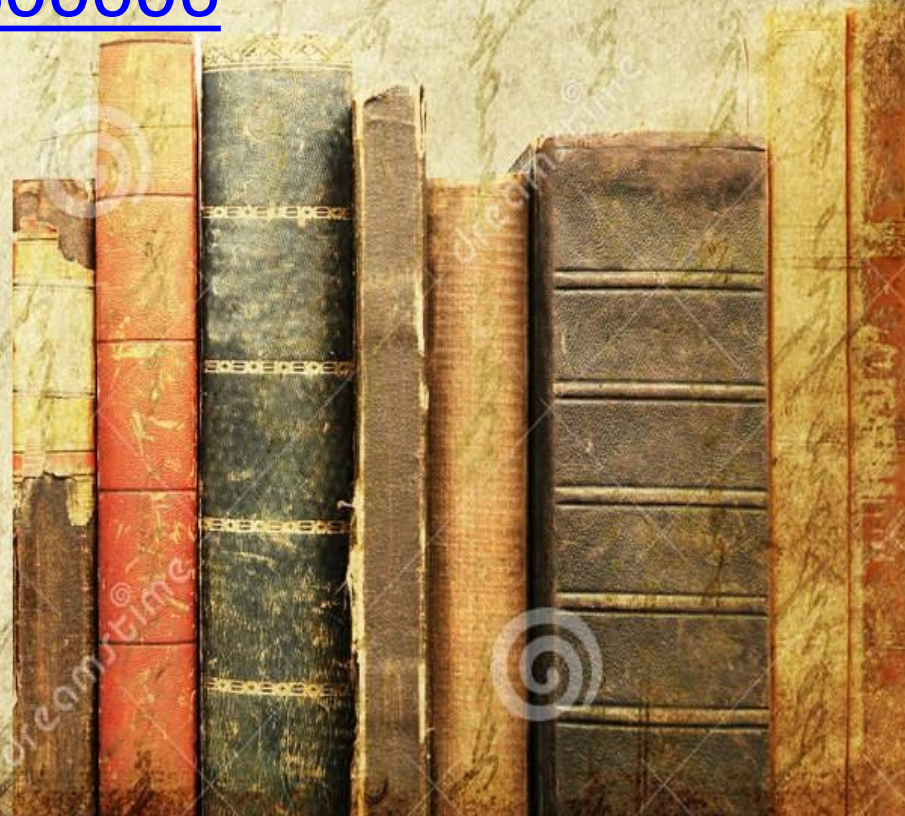
UNB Hravé soboty s divadlem Neslyším
(4.6. Hrnečku, vař!)

Slovníky ČZJ - online

- <https://www.spreadthesign.com/>
- <http://www.vymolova.cz/#!ulita-projekty-czjpedag>
- <http://www.dictio.info/czj?action=page>
- <http://difa.jamu.cz/slovník-vdn/>
- <http://www.ticho.cz/videog.php?cvgser=1>

Odkaz na projekt JAMU

- <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1096066178-televizni-klub-neslysicich/210562221800006>

5. Na závěr...

- Specifickým požadavkem je komunikace, která u čtenářů s jinými druhy postižení většinou probíhá bez potíží.
- Důležité je, aby každý čtenář měl možnost někoho o radu požádat a aby tuto radu měl jak obdržet.

**Děkujeme za vaši
pozornost !**

zuzana.hlavickova@centrum.cz